

درس ۱۸ اجتماعی

خانم آئینه و خانم قوامی نژاد

اجتماعی ششم دبستان

علوی

درس هجدهم

دریا، نعمت خداوندی

و او (خداوند) کسی است که دریا را برای شما رام کرد تا از آن، گوشت تازه بخورید و زیوری برای پوشیدن (مانند مروارید) از آن استخراج کنید و کشتی‌ها را می‌بینی که سینه‌ی دریا را می‌شکافند تا شما از فضل خدا بهره‌گیرید؛ شاید شکر نعمت‌های او را به‌جا آورید. (سوره‌ی نحل، آیه‌ی ۱۴)

فعالیت ۱

یک کره‌ی جغرافیایی یا نقشه‌ی جهان‌نما به کلاس بیاورید و به کمک معلم، مسیر کشتیرانی از خلیج فارس و تنگه‌ی هرمز تا اقیانوس‌ها را دنبال کنید. کشورهای مهم نفت‌خیز اطراف خلیج فارس را به یکدیگر نشان دهید.

یک کره ی جغرافیایی یا نقشه ی جهان نما به کلاس بیاورید و به کمک معلّم، مسیر کشتیرانی از خلیج فارس و تنگه ی هرمز تا اقیانوس ها را دنبال کنید. کشورهای مهم نفت خیز اطراف خلیج فارس را به یکدیگر نشان دهید.

مسیر کشتیرانی:

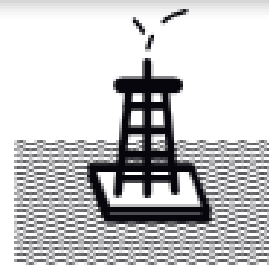
با کشتی از خلیج فارس و با رد شدن از تنگه هرمز به دریای عمان رفته و سپس به اقیانوس هند می‌رسیم.

کشورهای مهم نفت خیز اطراف خلیج فارس:

ایران، عراق، کویت، بحرین، قطر، امارات و عربستان.

دریا و منابع انرژی

یکی از مهم‌ترین دلایل اهمیت خلیج فارس، وجود منابع سرشار نفت و گاز است. مقدار این منابع در خلیج فارس آن قدر زیاد است که به این منطقه «انبار نفت جهان» می‌گویند. نفت و گاز از کف خلیج فارس در ناحیه‌ی کم‌عمق نزدیک به ساحل استخراج می‌شود.

همه‌روزه نفتکش‌های عظیمی از خلیج فارس و تنگه‌ی هرمز عبور می‌کنند و نفت کشورهای نفت‌خیز را به سایر کشورهای جهان انتقال می‌دهند.

چرا خلیج فارس از دید بین‌المللی توجه کشورهاک قدرتمند بوده است و آنها همواره در پی نفوذ به این منطقه هستند؟ در کلاس گفت و گو کنید.

زیرا منابع عظیم نفت و گاز در این منطقه وجود دارد و این موضوع، خلیج فارس را به منبع مهم انرژی جهان تبدیل کرده است. علاوه بر این، خلیج فارس محور ارتباطی بین قاره‌ی اروپا، آفریقا، آسیای جنوبی و جنوب شرقی است.

دریای خزر نیز دارای منابع نفت و گاز است و کشورهای اطراف این دریا به کشف و استخراج نفت از آن مشغول اند.

سکوی نفتی در سواحل دریای خزر سکوی استخراج نفت در آب‌های خلیج فارس

۹۲

دریا و منابع غذایی

خلیج فارس و دریای عمان

سرخو

سنگبسر

زبیده

دریای خزر

ماهی کولی

ماهی سفید

سوف

در دریاهای ایران صدها نوع ماهی زندگی می کنند که هر یک ارزش غذایی و طعم خاصی دارند و بعضی هم زینتی هستند. شما تا به حال کدام نوع ماهی شمال یا جنوب را مصرف کرده اید؟ خانواده ی شما دوست دارند بیشتر از کدام نوع ماهی

بخرند؟ شما دوست دارید کدام نوع ماهی جدول مقابل را امتحان کنید؟

میگویکی از آبریان مهم دریاهای جنوب است. با نزدیک شدن به ماه مهر، ماهیگیران جنوب، خود را برای صید میگو آماده می کنند.

خاویار

دریای خزر بزرگ ترین منبع ماهیان خاویاری در جهان است. خاویار یا تخم ماهیان خاویاری دریای خزر به مروارید سیاه مشهور و از گران ترین غذاهای جهان است.

قباد

کپور

شوریده

کفال

زیبده

کیلکا

میگو

ماهیان خاویاری
(تاس ماهی)

ماهی شیر

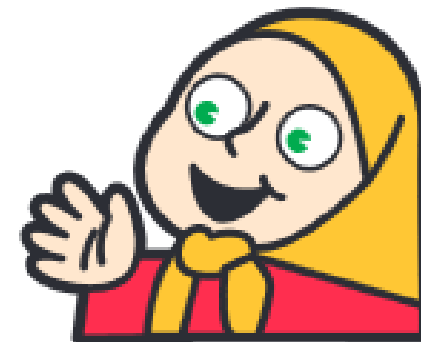
اوزون برون
در اکول، فیل ماهی)

ایران همه ساله، مقدار زیادی میگو و خاویار به کشورهای دیگر صادر می کند و از این راه درآمدی به دست می آورد.

● صید ماهی در دریا قوانین و مقرراتی دارد؛ برای مثال صید ماهی در دریای خزر از اوایل بهار تا اوایل پاییز ممنوع است. آیا می دانید چرا؟

● هر چند برای ماهیگیری در آب های اطراف سواحل از کشتی ها و لنج های کوچک استفاده می شود اما صیادان برای ماهیگیری در آب های عمیق به کشتی های مجهز نیاز دارند.

در این کشتی ها لوازم پیشرفته ی ماهیگیری و سردخانه وجود دارد. به نظر شما چرا کشتی ها و کامیون های حمل ماهی باید یخچال و سردخانه داشته باشند؟

بازار ماهی فروشان در شمال

نگ صید ماهی در دریا قوانین و مقرراتی دارد؛ برای مثال صید ماهی در دریای خزر از اوایل بهار تا اوایل پاییز ممنوع است. آیا می دانید چرا؟

زیرا اوایل بهار تا اوایل پاییز، زمان تخم‌ریزی ماهیان در دریای خزر می‌باشد.

نگ به نظر شما چرا کشتی‌ها و کامیون‌های حمل ماهی باید یخچال و سردخانه داشته باشند؟
برای جلوگیری از فاسد شدن ماهی‌ها.

بخشی از ماهی‌های صید شده به کارخانه‌های کنسروسازی منتقل می‌شوند.

دانش‌آموزان از یک کارخانه‌ی تولید کنسرو در بندرعباس دیدن، و با کارشناسان و کارگران گفت‌وگو کردند.

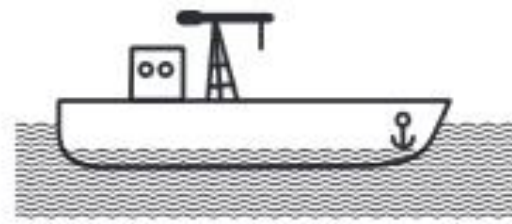
یکی از کارشناسان توضیح داد: بچه‌ها، ماهی‌ها را پس از صید با کامیون‌های یخچال‌دار به اینجا حمل می‌کنند. در اینجا ماهی را به قطعات بزرگ برش می‌دهند و در دیگ‌های مخصوص می‌ریزند تا در مدت معینی بپزد. بعد دستگاه خودکار، تکه‌های پخته شده را درون قوطی می‌ریزد و نمک و روغن به آن اضافه می‌کند. هوای قوطی‌ها خارج می‌شود تا فاسد نشوند...

یک کنسرو ماهی را به کلاس بیاورید و با راهنمایی معلم برچسب مشخصات (تاریخ مصرف، نوع ماهی، طریقه ی مصرف، محل تولید و ...) آن را بررسی کنید. چگونه میتوانیم کنسرو ماهی فاسد شده را تشخیص بدهیم؟

علاوه بر توجه به تاریخ انقضای تن ماهی، باید به سالم بودن قوطی کنسرو نیز توجه کنیم، اگر قوطی دارای نشتی، زنگزدگی یا برآمدگی بود یعنی محتویات آن فاسد است.

دریا و بازرگانی

بارگیری کشتی‌ها در خلیج فارس

بخش عمده‌ای از صادرات و واردات کشور ما از طریق بندرها صورت می‌گیرد.

در شهرهای بندری، عده‌ای از مردم به بارگیری و باراندازی کالاهای کشتی‌ها مشغول‌اند. در این مناطق انبارهایی نیز برای نگهداری کالاها به وجود آمده است و برخی از مردم به شغل انبارداری مشغول‌اند.

با توجه به تنوع فعالیت‌ها در دریا، انواع کشتی‌های ماهیگیری، تفریحی، تجاری و نفتکش در کارخانه‌های کشتی‌سازی تولید می‌شود. کارخانه‌های کشتی‌سازی و لنج‌سازی در اطراف بندر عباس، بوشهر و چابهار در جنوب و نکادرسواحل دریای خزر نمونه‌ای از این مراکز هستند. در این نواحی، مراکزی نیز برای تعمیر کشتی‌ها به وجود آمده است. در نتیجه دریا شغل‌های گوناگونی را برای مردم به خصوص ساحل‌نشینان فراهم آورده است.

کارگاه کشتی‌سازی در جنوب

قایقرانی در چابهار ^

اوقات فراغت در کنار دریای خزر ^

دریا و گردشگری

همه ساله عده‌ی زیادی از مردم کشور ما برای تفریح و گذراندن تعطیلات تابستان به سواحل شمالی ایران سفر می‌کنند. سواحل زیبای جنوبی ایران و جزایر کیش، قشم، بندرعباس و چابهار نیز برای گردشگری در فصل زمستان مناسب هستند و مسافران از دریا، بناهای تاریخی و بازارهای این نواحی دیدن می‌کنند.

هفتگی کنید و ده شکل را فهرست کنید که با دریا سروکار دارد.

1. غواص
2. ماهیگیری
3. ملوان
4. کاپیتان کشتی (ناخدای کشتی)
5. کشتی‌سازی
6. لنج‌سازی
7. کشتیرانی
8. قایقرانی
9. دریانوردی
10. مهندسی نفت
11. مهندسی شیلات
12. انبارداری در بندر
13. کارکنان سکویهای نفتی
14. کارکنان نیروی دریایی

یکی از دو فعالیت زیر را انتخاب کنید و پاسخ دهید:

✓ فعالیت 5

۵ فرض کنید شما و دوستانتان برنده ی جایزه ی سفر دو روزه به دریا شده اید؛ اما محل دقیق آن را باید خودتان انتخاب کنید. با همفکری یکدیگر مکانی را روی نقشه انتخاب کنید و برای نظر خود دلیل بیاورید.

من به اسکله تفریحی جزیره کیش خواهم رفت زیرا در آنجا امکانات تفریحی مثل جت اسکی، قایق‌های پدالی، قایق‌های ماهیگیری و... وجود دارد.

به این دو تصویر، توجه و پرس و جو کنید هر یک از این سازمان ها چه وظیفه ای دارند و در چه زمینه ای فعالیت می کنند؟

وظایف سازمان شیلات جمهوری اسلامی ایران عبارت است از سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت برای بهره‌برداری پایدار از ذخایر و منابع آبی کشور، حفاظت از منابع آبی و بازسازی مؤثر ذخایر موجود، توسعه مدیریت و نگهداری زیرساخت‌های صیادی و آبی‌پروری، ارتقاء بهره‌وری منابع و عوامل تولید در آب‌های ایران.

به عنوان مثال این سازمان در اموری مثل سازماندهی صید ماهی و مروارید، آموزش ماهی‌گیران و... فعالیت می‌کند.

سازمان بنادر و دریانوردی نیز وظیفه‌ی مدیریت امور بندری و امور دریایی بازرگانی کشور را برعهده دارد و در در امور هم‌چون نظارت بر امور کشتیرانی، صدور اجازه تأسیس اسکله و... فعالیت می‌کند.

اعماق آبهای خلیج فارس

نفتکش و خروج نفت

از دریا حفاظت کنیم

خلیج فارس و دریای عمان از بزرگ‌ترین زیستگاه‌های موجودات دریایی هستند. ماهی‌های تزیننی، مرجان‌ها، صدف‌ها و لاک‌پشت‌های کمیاب و پستاندارانی چون دلفین‌ها و نهنگ‌ها در آنها زندگی می‌کنند. دریای خزر نیز محل زندگی انواع ماهیان و پرندگان مهاجر است. متأسفانه این موجودات در معرض خطر نابودی قرار گرفته‌اند و هر ساله تعداد آنها کاهش می‌یابد؛ چرا؟

به دلایلی همچون صید غیرقانونی، حمل‌ونقل دریایی و تأثیرات ناشی از لنگر شناورها، آلودگی‌های نفت و گاز، آلودگی فاضلاب‌های صنعتی، پساب تأسیسات آبی‌پروری و...

یکی از دو فعالیت زیر را انتخاب کنید و انجام دهید.

با راهنمایی معلم و به طور گروهی پوستری درباره ی حفاظت از دریا طراحی و رنگ آمیزی کنید و روی آن یک پیام هشدار بنویسید.

پوستر درباره ی حفاظت از دریا

حفاظت از آلودگی دریای خزر مستلزم همکاری تمام کشورهای حاشیه دریای خزر است

اجتماعی ششم دبستان

علوی

درس هجدهم

❑ همفکری کنید و فعالیتهایی را که به محیط زیست دریا آسیب می‌رساند ، بیان کنید. اگر شما مسئول یک منطقه ی ساحلی بودید برای حفظ دریا این نعمت خداوندی چه کارهایی میکردید؟

فعالیت‌هایی که به محیط زیست دریا آسیب می‌رسانند:

- زیاده‌روی در صید آبزیان
- ورود نفت به آب دریا
- تخلیه‌ی پسماندهای صنعتی در دریا
- فعالیت شناورها
- اکتشاف و استخراج مواد معدنی دریایی
- رها کردن زباله‌ها در دریا و...

اگر من مسئول یک منطقه‌ی ساحلی بودم از ورود زباله و آب‌های آلوده به دریا جلوگیری می‌کردم، کشتی‌ها و تاسیسات دریایی را به گونه‌ای تجهیز می‌کردم که موجب آلودگی دریا نشوند و همچنین روش‌های حفاظت از محیط زیست دریا را به شهروندان و گردشگران آموزش می‌دادم.

اکنون که این فصل را به پایان رساندید، روی یک کاغذ بنویسید درباره‌ی دریا چه سؤال‌های دیگری دارید؟

1- آیه 97 سوره ی انعام به کدام نعمت خداوندی اشاره می کند ؟

جواب دریا - و خداوند دریا را برای استفاده ی شما قرار داد.

2- چرا به منطقه ی خلیج فارس « انبار نفت جهان » می گویند ؟

جواب زیرا منابع نفت و گاز در این منطقه بسیار زیاد است.

3- نفت و گاز در خلیج فارس از کدام قسمت ها استخراج می شود ؟

جواب از کف خلیج فارس در ناحیه ی کم عمق نزدیک به ساحل

4- نفت کشورهای نفت خیز منطقه ی خلیج فارس چگونه به سایر کشورهای جهان منتقل می شود ؟

جواب همه روز نفتکش های عظیمی از خلیج فارس و تنگه ی هرمز عبور می کنند و نفت را انتقال می دهند.

5- علاوه بر خلیج فارس در کدام دریا‌های اطراف ایران منابع نفت و گاز وجود دارد؟ این منابع توسط چه کسانی استخراج می‌شود؟

جواب دریای خزر - کشورهای اطراف این دریا به کشف و استخراج نفت از آن مشغول اند.

6- در دریا‌های ایران چند نوع ماهی زندگی می‌کنند و چه فوایدی دارند؟

جواب صدها نوع ماهی زندگی می‌کنند و هر یک ارزش غذایی و طعم خاصی دارند و بعضی هم زینتی هستند.

7- به کدام ماده‌ی غذایی دریایی « مروارید سیاه » گفته می‌شود؟

جواب خاویار یا تخم ماهیان خاویاری دریای خزر به مروارید سیاه مشهور و از گران‌ترین غذاهای جهان است.

8- چرا صید ماهی در دریای خزر از اوایل بهار تا اوایل پاییز ممنوع است؟

جواب زیرا این ایام، زمان تخم‌ریزی ماهیان در این دریاست.

9- ماهیگیری در دریا‌های ایران چگونه صورت می‌گیرد؟

جواب برای ماهیگیری در آبهای اطراف سواحل از کشتی‌ها و لنج‌های کوچک استفاده می‌شود اما صیادان برای ماهیگیری در آب‌های عمیق به کشتی‌های مجهز نیاز دارند که دارای لوازم پیشرفته‌ی ماهیگیری و سردخانه هستند.

10- چرا کشتی‌ها و کامیون‌های حمل‌ماهی باید یخچال و سردخانه داشته باشند؟

جواب برای اینکه این ماده‌ی با ارزش غذایی فاسد نشود.

11- چند نوع ماهی خوراکی که از دریای خزر صید می‌شوند؟ نام ببرید.

جواب ماهی کولی، ماهی سفید، سوف، کپور، کفال، کیلکا، ماهیان خاویاری، (تاس ماهی، اوزون برون، دراکول، فیل ماهی)

12- چند نوع از آبزیان خوراکی خلیج فارس و دریای عمان را نام ببرید.

جواب ماهی سرخو ، سنگسر ، حلوا ، قباد ، شوریده ، زبیده و میگو

13- طرز تهیه ی کنسرو ماهی در کارخانه های کنسرو سازی را توضیح دهید.

جواب ماهی ها را پس از صید با کامیون های یخچال ار به کارخانه حمل می کنند . در آن جا ماهی را به قطعات بزرگ برش می دهند و در در دیگ های مخصوص می ریزند تا در مدت معینی بپزد ، بعد دستگاه خودکار ، تکه های پخته شده را درون قوطی می ریزد و نمک و روغن به آن اضافه می کند. هوای قوطی ها نیز خارج می شود تا فاسد نشوند.

14- در شهرهای بندری مردم بیش تر به چه شغل هایی مشغول اند ؟

جواب در شهرهای بندری علاوه بر ماهیگیری ، عده ای از مردم به بارگیری و بار اندازی کالای کشتی ها مشغول اند . در این مناطق انبارهایی نیز برای نگهدار کالاها به وجود آمده است که برخی از مردم به انبارداری مشغول اند . همچنین عده ای در کارخانه های کشتی سازی و لنج سازی یا مراکز تعمیر کشتی ها مشغول به کار هستند.

15- کارخانه های کشتی سازی و لنج سازی در اطراف کدام شهرهای ایران قرار دارند ؟ چند نمونه مثال بزنید.

جواب در اطراف بندر عباس ، بوشهر و چابهار در جنوب و نکا در سواحل دریای خزر

16- دریا چه نقشی در توسعه ی گردشگری در ایران دارد ؟

جواب همه ساله عده ی زیادی از مردم کشور ما برای تفریح و گذراندن تعطیلات تابستان به سواحل شمالی ایران سفر می

کنند . سواحل زیبای جنوبی ایران و جزایر قشم ، کیش و بندرعباس و چابهار نیز برای گردشگری در فصل زمستان مناسب

هستند و مسافران از دریاها ، بناهای تاریخی و بازارهای این نواحی دیدن می کنند.

17- چند نوع از موجودات با ارزش دریایی که در خلیج فارس و دریای عمان زندگی می کنند ، نام ببرید ؟

جواب ماهی های تزئینی ، مرجان ها ، صدف ها ، لاک پشت های کمیاب و پستاندارانی چون دلفین و نهنگ ها

18- وظیفه ی ما در مقابل استفاده های فراوانی که از دریا می کنیم چیست ؟

جواب این است که به دریا آسیب نرسانیم و از آن و موجودات با ارزشش حفاظت کنیم.

19- یکی از مهمترین دلایل اهمیت خلیج فارس ، وجود منابع سرشار ... **نفت** ... و ... **گاز** ... است.

20- در ایران علاوه بر خلیج فارس ، دریای ... **خزر** ... نیز دارای منابع نفت و گاز است.

21 - بزرگ ترین منبع ماهیان خاویاری در جهان ... **دریای خزر** ... است.

22- از آبزیان مهم دریاهاى جنوب ... **میگو** ... است که با نزدیک شدن به ماه مهر ، ماهیگیران جنوب خود را برای صید آن آماده می کنند .

23- بخشی از ماهی های خوراکی صید شده به کارخانه های ... **کنسروسازی** ... منتقل می شوند.

24- از بین منابع غذایی دریایی ، ایران همه ساله مقدرا زیادی ... **میگو** ... و ... **خاویار** ... به کشورهای دیگر صادر می کنند.

25- از بزرگ ترین زیستگاه های موجودات دریایی ... **خلیج فارس** ... و ... **دریای عمان** ... هستند.

26- دریای خزر محل زندگی ... **ماهیان** ... و ... **پرندگان مهاجر** ... است

